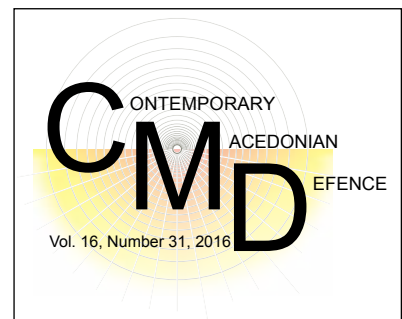

МЕЃУНАРОДНО НАУЧНО СПИСАНИЕ

СОВРЕМЕНА МАКЕДОНСКА ОДБРАНА

МИНИСТЕРСТВО ЗА ОДБРАНА
РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

31

ГОДИНА XVI
СКОПЈЕ

ДЕКЕМВРИ 2016

СОВРЕМЕНА МАКЕДОНСКА ОДБРАНА	Год.	Број	Стр.	Скопје
	16	31	1-178	2016
CONTEMPORARY MACEDONIAN DEFENCE	Vol.	No	pp	Skopje

МИНИСТЕРСТВО ЗА ОДБРАНА
РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

СОВРЕМЕНА **CONTEMPORARY**
МАКЕДОНСКА **MACEDONIAN**
ОДБРАНА **DEFENCE**

ISSN 1409-8199
e-ISSN 1857-887X

Година 16, бр. 31, декември 2016 / Vol. 16, No. 31, December 2016

Скопје
декември 2016

СОВРЕМЕНА МАКЕДОНСКА ОДБРАНА

Издавач:

МИНИСТЕРСТВО ЗА ОДБРАНА НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Министерство за одбрана

„СОВРЕМЕНА МАКЕДОНСКА ОДБРАНА“

„Орце Николов“ 116 1000 Скопје

Телефони: 02 3128 276, 02 3113 527

Интернет адреса:

WEB на Министерството за одбрана:

<http://www.morm.gov.mk/sovremena-makedonska-odbrana/>

Списанието излегува два пати годишно.

ISSN 1409-8199

Скопје, декември 2016 година

Сите права се резервирани

Се забранува репродуцирање на публикацијата и нејзините делови, како и нивно трансформирање во разни медиуми: електронски, магнетни ленти, механичко фотокопирање, снимање и друго, без писмено одобрение на издавачот и авторите.

CONTEMPORARY MACEDONIAN DEFENCE

Publisher:

MINISTRY OF DEFENCE OF THE REPUBLIC OF MACEDONIA

Ministry of Defence

„CONTEMPORARY MACEDONIAN DEFENCE“

„Orce Nikolov“ 116 1000 Skopje

Tel.: 02 3128 276, 02 3113 527

Internet adress:

WEB of the Ministry of Defence:

www.morm.gov.mk/contemporary-macedonian-defence/

The magazine is published twice a year

ISSN 1409-8199

Skopje, December, 2016

All rights reserved

No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system or transmitted in any form or by any means: electronic, electrostatic, magnetic tape, mechanical photocopying, recording or otherwise, without permission in writing from the publisher and authors.

СОВРЕМЕНА МАКЕДОНСКА ОДБРАНА

МЕЃУНАРОДНО НАУЧНО СПИСАНИЕ НА
МИНИСТЕРСТВОТО ЗА ОДБРАНА НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Д-р Зоран ЈОЛЕВСКИ, *претседател на Издавачкиот совет*
Вон. проф. Александар ГЛАВИНОВ, полковник, *главен и одговорен уредник*
Вон. проф. Мухамет РАЦАЈ, генерал мајор, *заменик-главен и одговорен уредник*

ИЗДАВАЧКИ СОВЕТ

Проф. д-р Орце ПОПОВСКИ, полковник, *Воена академија, Скопје*
Проф. д-р Росе СМИЛЕСКИ, полковник, *Воена академија, Скопје*
Проф. д-р Томе БАТКОВСКИ, *Факултет за безбедност, Скопје*
Проф. д-р Билјана ВАНКОВСКА, *Институт за безбедност, одбрана и мир, Филозофски факултет, Скопје*
Вон. проф. д-р Методи ХАЏИ-ЈАНЕВ, полковник, *Воена академија, Скопје*
Проф. д-р Цане МОЈАНОСКИ, *Факултет за безбедност, Скопје*
Доц. д-р Ненад ТАНЕСКИ, *потполковник, Воена академија, Скопје*
Доц. д-р Жанет РИСТОСКА, *Министерство за одбрана на РМ*
Доц. д-р Урим ВЕЈСЕЛИ, *Центар за управување со кризи*

МЕЃУНАРОДЕН УРЕДУВАЧКИ ОДБОР

Проф. д-р Лидија ГЕОРГИЕВА, Република Македонија, *претседател*
Проф. д-р Арта МУСАРАЈ, Република Албанија
Проф. д-р Николај ПАЛАШЕВ, Република Бугарија
Проф. д-р Бејтуш ГАШИ, Република Косово
Проф. д-р Зоран ДРАГИШИК, Република Србија
Доц. д-р Абас ЛЕШИ, бригаден генерал, Република Албанија
Доц. д-р Ерик КОПАЧ, Република Словенија
М-р Лоренцо ХИПОНИА, САД
Вон. проф. Ирина ЧУДОСКА БЛАЖЕВСКА, Република Македонија

УРЕДУВАЧКИ ОДБОР

Проф. д-р Зоран НАЦЕВ, *Институт за безбедност, одбрана и мир, Филозофски факултет, Скопје*
Доц. д-р Билјана КАРОВСКА АНДОНОВСКА, *ФОН Универзитет*
Проф. д-р Ризван СУЛЕЈМАНИ, *Државен универзитет – Тетово*
Проф. д-р Тони МИЛЕСКИ, *Институт за безбедност, одбрана и мир, Филозофски факултет, Скопје*
Проф. д-р Оливер БАКРЕСКИ, *Институт за безбедност, одбрана и мир, Филозофски факултет, Скопје*
Проф. д-р Драге ПЕТРЕСКИ, полковник, *Воена академија, Скопје*
Доц. д-р Ненад ТАНЕСКИ, *потполковник, Воена академија, Скопје*
Вон. проф. Александар ГЛАВИНОВ, полковник, *Воена академија, Скопје*
Доц. д-р Димче ПЕТРОВСКИ, генерал-мајор, *ГШ на АРМ*
Доц. д-р Атанас КОЗАРЕВ, *ЕУРМ, Скопје*
Доц. д-р Жанет РИСТОСКА, *Министерство за одбрана на РМ*
Проф. д-р Методија ДОЈЧИНОВСКИ, полковник, *Воена академија, Скопје*

В.Д. секретар и лектура: доц. д-р Жанет РИСТОСКА
Ликовно-графички уредник: Билјана ИВАНОВА

CONTEMPORARY MACEDONIAN DEFENCE

INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL OF
THE MINISTRY OF DEFENCE OF THE REPUBLIC OF MACEDONIA

Dr. Zoran JOLEVSKI, *President of the Publishing Board*
Assoc. Prof. Aleksandar GLAVINOV, Colonel, *Editor-in-Chief*
Assoc. Prof. Muhamet RACAJ, Major General, *Deputy Editor-in-Chief*

PUBLISHING BOARD

Prof. Dr. Orce POPOVSKI, Colonel, *Military Academy, Skopje*
Prof. Dr. Rose SMILESKI, Colonel, *Military Academy, Skopje*
Prof. Dr. Tome BATKOVSKI, *Faculty for Security, Skopje*
Prof. Dr. Biljana VANKOVSKA, Institute for Security, Defence and Peace, Faculty of Philosophy, Skopje
Ass. Prof. Metodi HADZI-JANEV, Colonel, *Military Academy, Skopje*
Prof. Dr. Cane MOJANOSKI, *Faculty for Security, Skopje*
Ass. Prof. Nenad TANESKI, *Lieutenant Colonel, Military Academy, Skopje*
Ass. Prof. Zhanet RISTOSKA, *Ministry Of Defence of RM*
Ass. Prof. Urim VEJSELI, *Crisis Management Center, Skopje*

INTERNATIONAL EDITORIAL BOARD

Prof. Dr. Lidija GEORGIEVA, Republic of Macedonia, *President*
Prof. Dr. Arta MUSARAJ, Republic of Albania
Prof. Dr. Nikolaj PALASHEV, Republic of Bulgaria
Prof. Dr. Bejtush GASHI, Republic of Kosovo
Prof. Dr. Zoran DRAGISHIC, Republic of Serbia
Ass. Prof. Abaz LLESHI, Brigadier General, Republic of Albania
Ass. Prof. Erik KOPAČ, Republic of Slovenia
MA Lorenzo HIPONIA, USA
Ass. Prof. Irina CHUDOSKA BLAZHEVSKA, Republic of Macedonia

EDITORIAL BOARD

Prof. Dr. Zoran NACEV, *Institute for Security, Defence and Peace, Faculty of Philosophy, Skopje*
Ass. Prof. Biljana KAROVSKA ANDONOVSKA, *FON University*
Prof. Dr. Rizvan SULEJMANIU, *State University of Tetovo*
Prof. Dr. Toni MILESKI, *Institute for Security, Defence and Peace, Faculty of Philosophy, Skopje*
Prof. Dr. Oliver BAKRESKI, *Institute for Security, Defence and Peace, Faculty of Philosophy, Skopje*
Prof. Dr. Drage PETRESKI, Colonel, *Military Academy, Skopje*
Ass. Prof. Nenad TANESKI, Lieutenant Colonel, *Military Academy, Skopje*
Assoc. Prof. Aleksandar GLAVINOV, Colonel, *Military Academy, Skopje*
Ass. Prof. Dimche PETROVSKI, Major-General, *GS of the ARM*
Ass. Prof. Atanas KOZAREV, *EURM, Skopje*
Ass. Prof. Zhanet RISTOSKA, *Ministry Of Defence of RM*
Prof. Dr. Metodija DOJCHINOVSKI, Colonel, *Military Academy, Skopje*

Acting Secretary: Ass. Prof. Zhanet RISTOSKA
Graphic Designer & Editor: Biljana IVANOVA
Proofreading and Editing: MA Elena TRAJANOVSKA

СОДРЖИНА:

Ѓорге ИВАНОВ	
ГЕОСТРАТЕГИСКА И ГЕОПОЛИТИЧКА ПОЗИЦИЈА НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА ЗА ВРЕМЕ НА БЕГАЛСКАТА КРИЗА	11
Драге ПЕТРЕСКИ Златко ПАВЛОСКИ Андреј ИЛИЕВ	
ВОЕНАТА ИНДУСТРИЈА И НЕЗИНОТО ВЛИЈАНИЕ ВРЗ НАСТАНИТЕ ВО СВЕТОТ	31
Оливер Бакрески Драган ТРИВАН Севил МУАРЕМОСКА	
ПРАВНИ ОСНОВИ ЗА РЕГУЛИРАЊЕ И КОНТРОЛА НА ПРИВАТНИОТ БЕЗБЕДНОСЕН СЕКТОР – КОМПАРАТИВНА АНАЛИЗА	43
Росе СМИЛЕСКИ Љупчо ШОПОЛОВСКИ	
СОЗДАВАЊЕ, УПРАВУВАЊЕ, СКЛАДИРАЊЕ НА РАДИОАКТИВЕН ОТПАД И НЕГОВО ВЛИЈАНИЕ ВРЗ ЖИВОТНАТА СРЕДИНА	55
Александар ГЛАВИНОВ Горан КАМЧЕВ	
ВЛИЈАНИЕТО НА КЛИМАТСКИТЕ ПРОМЕНИ ВРЗ ВОЕНИТЕ АКТИВНОСТИ	69
Билјана КАРОВСКА-АНДОНОВСКА Рина КИРКОВА	
ЕВРОПСКИ РЕФОРМСКИ ПАКЕТ ЗА ЗАШТИТА НА ЛИЧНИ ПОДАТОЦИ - ПРАВНА РАМКА И ОЧЕКУВАЊА	83
Назиф МАНДАЧИ	
ЗАГЛАВЕНИ ВО ПОДЕЛБА НА ВЛАСТА	99

ВОЕНАТА ИНДУСТРИЈА И НЕЗИНОТО ВЛИЈАНИЕ ВРЗ НАСТАНИТЕ ВО СВЕТОТ

Драге ПЕТРЕСКИ¹
Златко ПАВЛОСКИ²
Андреј ИЛИЕВ³

Апстракт: *Трговијата со вооружување и воена опрема станува многу профитабилен бизнис, кој забрзано се развива по завршувањето на Втората светска војна, кога се основаат голем број фабрики за производство на вооружување и воена опрема. Од тогаш огромна количина на финансиски средства се вложуваат во развој на воената технологија и за набавка на оружје.*

Гигантските транснационални компании имаат сè поголемо влијание во светот, што дури во некои земји влијаат и на одлуките на владите.

Производството и продажбата на оружје носи исклучително висок профит, што покажува дека во земјата не се произведува оружје само за нивна сопствена употреба, туку укажува и на тоа дека продажбата на оружје станува голем меѓународен бизнис. Транснационалните компании кои произведуваат и продаваат оружје, благодарение на јакото лоби, предизвикуваат воени кризи, и на таков начин ги реализираат своите производи.

Голем проблем станува и нелегалната трговија со оружје и воена опрема која носи уште поголем профит, бидејќи таква трговија главно се прави со клиенти на кои меѓународната заедница не им овозможува да купат оружје по законски пат, па токму заради тоа тие се подготвени да платат повеќе отколку што тоа оружје реално чини, а тоа носи екстра профит. Токму на овој начин терористичките организации лесно можат да стигнат до сите видови на оружје кое подоцна се користи за извршување на нивните „цели“. Зголемување на бројот на терористички напади ширум светот покажува дека неконтролираниот промет на оружје и воена опрема е сè поголем проблем за меѓународната безбедност.

Клучни зборови: *воена индустрија; производство; трговија; оружје; конфликти и профит.*

Вовед:

Терминот „военоиндустрискиот комплекс“ за првпат бил употребен во говорот на американскиот претседател Двајт Ајзенхауер, во говор одржан на 17 јануари 1961 година.

¹ The author is a professor, at the Military Academy “General Mihailo Apostolski” – Skopje.

² The author is a officer of the Army of Republic of Macedonia.

³ The author is a professor, at the Military Academy “General Mihailo Apostolski” – Skopje.

Имено, Ајзенхауер бил загрижен заради претворањето на Америка во гарнизонска држава, што имало големо влијание на внатрешната политика на САД. Затоа изразил голема загриженост заради големото политичко влијание на военоиндустрискиот комплекс и истакнал дека мора да се откаже од „неоправданото влијание на военоиндустрискиот комплекс на повеќе невладини организации», бидејќи тоа може да ги загрози американската слобода и демократскиот систем.⁴

Воената индустрија е важен фактор и столб на развојот на една држава од одбранбено-безбедносен аспект но, исто така, е и важна за нејзиниот економски и политички развој и претставува значаен дел од наменската индустрија која произведува и продава оружје, воена технологија и опрема.

Производството вклучува стрелчко оружје, муниција, проектили, орудија, воени авион, воени возила, бродови, електронски системи и друго. Воената индустрија исто така ги диригира значајните и важните техничко-технолошки истражувања во одбраната.⁵

Компаниите кои произведуваат оружје главно се однесуваат како субјекти кои ги штитат интересите на воената индустрија која произведува оружје за вооружените сили.

Трговијата со оружје е една од најинтензивно дискусираните теми во јавноста во целина. Научниците го разгледуваат ова прашање од различни аспекти и извлекуваат заклучоци од постоечките податоци, но точноста и валидноста на овие податоци е под знак прашање. Општо е познато дека податоците околу трговијата со оружје се особено несигурни и се отворени за манипулација.

До пред Првата светска војна за трговијата во воената индустрија не се зборувало многу. Но, со текот на времето, воената индустрија зазела значајно место во меѓународните политичко-економски односи во светот. Оттогаш многу непријатни работи испливале на површина, помеѓу кои и многу компромитирачки податоци за интернационалниот карактер на воената индустрија и за нејзината сурова трка за профит.

Воената индустрија претставува закана за светскиот мир, бидејќи создава интересно поле за создавање на огромен капитал со застрасувачко влијание, чија заработка зависи директно од војните и од воените подготовки.

Моментални и идни влијанија на воената трговија за оружје

Секоја од големите сили низ историјата тежнела да ја зголеми својата севкупна моќ да стане и да остане доволно богата и моќна. Неспорно е дека секоја држава која одвојува голем дел од своите национални богатства за воени цели со цел да ја зголеми својата моќ, голем дел од своите национални богатства ги насочува кон воената индустрија. Ваквите услови овозможуваат непречен развој на оваа индустриска гранка во една од најпрофитабилните трговски гранки во високоразвиените земји.

Освен тоа, трговијата со конвенционално оружје како една од најпрофитабилните гранки се карактеризира со можност за остварување на геополитичките интереси на големите сили и политички влијанија врз земјите кои се субјект на трговијата преку инволвирање или директно управување со динамиката на конфликтите.

---

⁴ Military-Industrial Complex Speech, Dwight D. Eisenhower, 1961

⁵ “Sources, data and methods”, World Military Expenditures and Arms Transfer, Bureau of Verification and Compliance, U.S. Department of State, Washington, D.C., pp,11, 2012.

Моќта на воената индустрија уште повеќе ја зголемува врската помеѓу политиката и трговијата со оружје која може да резултира со висок економски развој на државата. Договорите за купопродажба на оружје и воена опрема се од голема важност за политичката и економската придобивка на владите. За тоа говори и фактот дека парламентите на сите држави во светот воените кредити со кои се плаќаат нарачките за вооружување ги гласаат врз основа на национални прокламации.

Кој профитира? Ова веројатно е најлесното прашање кое може да се одговори. Одговорот е компаниите за производство на воена опрема и оружје и владите. Најлесно да се разберат се компаниите бидејќи тие добиваат директен финансиски прилив за нивната работа. За разлика од владите кои додека прават профит од трговијата со оружје, нивните примарни цели би можеле да бидат политички. Со продавање на врвно оружје во недемократски и технолошко неразвиени држави, западните сили како САД, често вложуваат политичка потпора со цел овие неразвиени држави да ја прифатат надворешната политика на САД, или барем да поттикнат добро однесување.

Кога се говори на оваа тема природно е да се расправа за војните и за тоа кој ги предизвикува, бидејќи најверојатно тие се предизвикани од големите сили, секако со цел остварување на сопствените економски и геополитички интереси.

Интересите претставуваат предизвик за развиените земји и тие секогаш се присутни во кризните региони и имаат влијание врз институциите кои имаат големи влијанија на пазарот за воена технологија а истите тие прераснаа во битен елемент за економскиот развој на богатите и индустриски развиените земји, додека економските интереси ја наметнуваат желбата за развој и вложувања во воената технологија како суштинска и примарна цел.

Воените жаришта низ светот, зголемувањето на бројот на национални воени капацитети, експанзијата на глобалните и регионалните терористички мрежи, загрозената безбедност на одредени држави и региони, изгубената индивидуална безбедност и доверба во државните органи, придонесуваат за интензивирање на нелегалната трговија со оружје и воена опрема насекаде во светот.

Курцијалните настани за кои се смета дека одиграа важна улога во предизвиците на планетарно ниво се: распадот на блоковската поделба, распадот на неколку моќни држави и армии во светот, заливските војни од 1991 и 2003 година, терористичките акти во Европа после '90-та и во САД од 2001 година, војните и граѓанските немири во Ирак, Авганистан, Египет, Либија, Тунис, во Сирија, Мали и други држави.⁶

Разните немири и бунтови како социолошки феномени ја раздвижуваат воената индустрија. Решенијата за барање на извор за набавка на оружје често се во корелација со нелегалната трговија бидејќи статусот на побунетите групи најчесто е нелегитимен во меѓународните односи, а државите во кои се одвиваат немирите

⁶ Limiting conventional arms exports to the middle east (Summary – page 6)

и конфликтите се наоѓаат под одреден ниво на меѓународна контрола. Во ситуацији, кога се заобиколени регуларните постапки за набавка на воена технологија, контролата станува комплексна и невозможна.

Слика 1: Производство на автоматски пушки во Американска фабрика за оружје

Инволвирањето на големите сили во разрешувањето на конфликтите и ситуациите кога има политичко безредие и економски колапс има повеќезначаен ефект. Овие ситуации дополнително ги вклучуваат случаите кога постојат ризици од катастрофалните последици од актите на тероризам, неконтролирано користење на конвенционално оружје кое предизвикува огромен број на жртви, користење на оружја за масовно уништување, напливи на бегалци, закани по здравјето, зголемувањето на мрежата за криумчарење со дроги и прекини во дотурот и снабдувањето со нафта. Додека во јавните контакти се зборува за хуманитарни и мировни мисии со намера да се смираат тензиите, често во исто време од друга страна се договара продажба на оружје на двете страни во конфликтот. Средниот и Далечниот Исток се понови примери за милитаристичкото однесување на властите, попознато како „државен терор“, каде со употреба на оружјето и останатите инструменти на власта се остваруваат посебни политички и други цели. Латинска Америка е пример од претходните декади каде повеќе влади се соборени со странска асистенција и заменети со лојални влади на моќните земји. Токму оружјето во комбинација со политичките, дипломатските и разузнавачките средства одиграа главна улога во соборувањето на режимите. Таквиот начин на моќните земји им овозможува

континуирана доминација во регионите и непречена реализација на нивните цели поврзани со трговијата со оружје и останатите интереси.

Дека капиталот го врти светот, се потврдува и во безбедносната сфера. И покрај тоа што е регулирана со разни договори, легалната трговија со конвенционално оружје во рамките на меѓународната заедница, сè уште ги крие тајните кои во својата суштина ги содржат остварувањето на капитал и националните интереси на големите сили и мултинационалните компании, кои се директно вклучени во оваа активност.

Годишните издвојувања од буџетот за одбрана во земјите од светот се огромни и изнесуваат околу 1700 милијарди долари, додека годишната продажба на оружје на 100-те најголеми компании (без Кина) надминува 300 милијарди долари. Во исто време извозот и меѓународната трговија претставуваат важно оружје за остварување на надворешната политика.

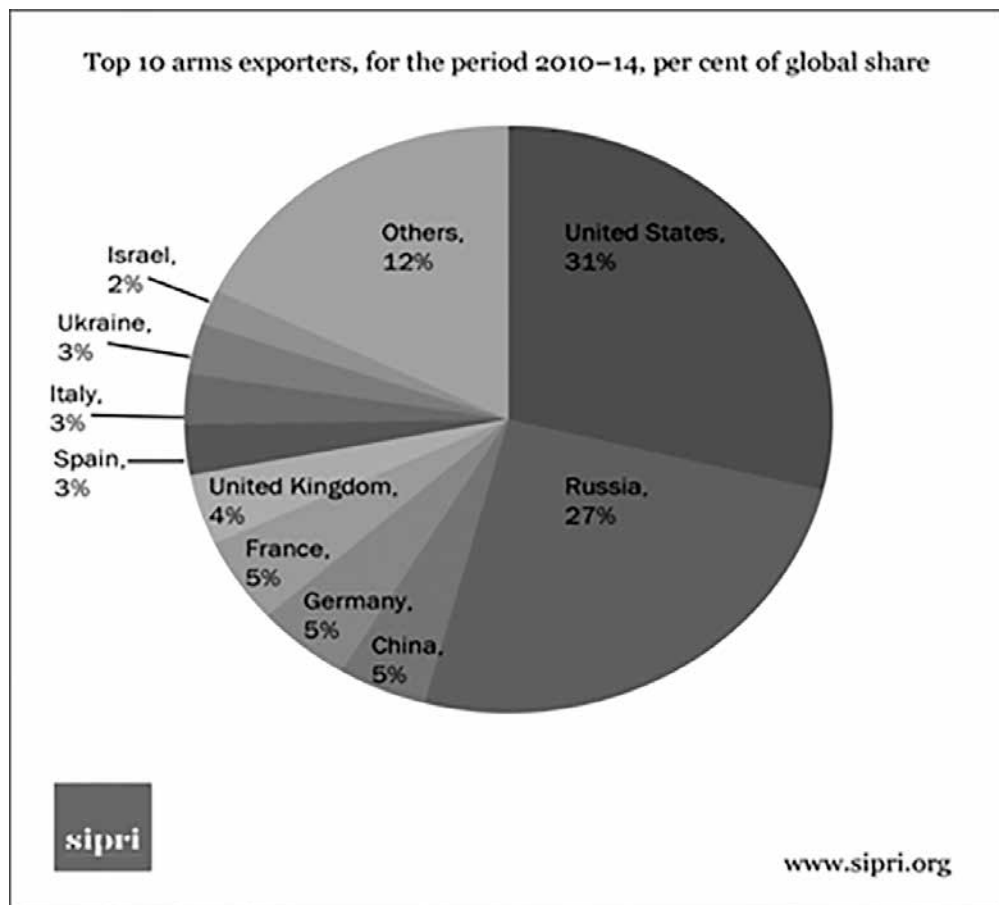
Показател за зголемениот ризик е трендот на глобалната воена потрошувачка. Стокхолмскиот институт за мировни истражувања (SIPRI) неодамна во својот редовен годишен извештај ги објави податоците за обемот на меѓународната трговија со конвенционално оружје. Според SIPRI, волуменот на меѓународната трговија со оружје во 2010-14 е за 16% повисок отколку во 2005-2009.[4] Петте најголеми извозници во 2010-14 се САД, Русија, Кина, Германија и Франција, а петте најголеми увозници се Саудиска Арабија, Кина, Обединетите Арапски Емирати и Пакистан.⁷

Слика 2: Глобалните трендови на трговија со оружје, 1950-2014

⁷ SIPRI – Stockholm International Peace Research Institute – The independent resource on global security <http://www.sipri.org/>

Со својот дел од колачот со 31% од пазарот, САД е убедливо најголемиот извозник на оружје, додека нивните најверни купувачи се Јужна Кореја, Обединетите Арапски Емирати (ОАЕ) и Австралија.

Слика 3. Најголеми десет извозници на оружје за периодот 2010 – 2014 година

Според графиконот можеме да забележиме дека најголем купувачи на оружје во изминатите 10 години се земјите во развој, според вредноста на склучените договорите меѓу земјите во развој. Ова укажува на продолжување на трендот, дека најголема набавка на оружје од страна на земјите во развој се извршува само во неколку земји.

The 10 largest exporters of major weapons and their main clients, 2010–14

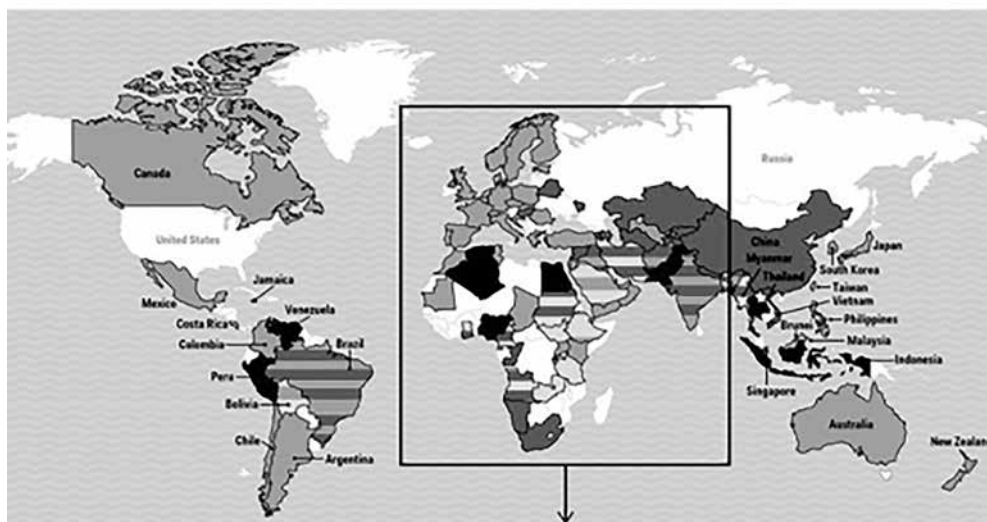
Exporter	Share of international arms exports (%)		Main clients (share of exporter's total exports), 2010–14		
	2010–14	2005–2009	1st	2nd	3rd
USA	31	29	South Korea (9%)	UAE (8%)	Australia (8%)
Russia	27	22	India (39%)	China (11%)	Algeria (8%)
China	5	3	Pakistan (41%)	Bangladesh (16%)	Myanmar (12%)
Germany	5	11	USA (11%)	Israel (9%)	Greece (7%)
France	5	8	Morocco (18%)	China (14%)	UAE (8%)
UK	4	4	Saudi Arabia (41%)	USA (12%)	India (11%)
Spain	3	3	Australia (24%)	Norway (10%)	Saudi Arabia (10%)
Italy	3	2	UAE (9%)	India (9%)	Turkey (8%)
Ukraine	3	2	China (22%)	Russia (10%)	Thailand (9%)
Israel	2	2	India (46%)	Colombia (7%)	Singapore (6%)

www.sipri.org

Слика 4: Десетте најголеми извозници и нивните главни клиенти

Големите сили за разрешување на конфликтите и враќањето на мирот во одредени региони се иницијатори за распоредување на меѓународни сили, како надомест за залагањето во рамките на градење на постконфликтното општество, но имаат и интерес да продаваат оружје на официјалните власти. Во зависност од финансиските капацитети на одделни земји од одредени региони, тие имаат можност да воспостават економски врски со страните во конфликтот заради остварување профит или профит на транснационалните компании кои ги менаџираат.

Во последните години сè поприсутна е практиката на развиените земји да ги заштитат важните делови од своите воени индустрии со ограничување на купувањето од другите развиени земји. Сè поголемо значење се придава на заедничко производство на различни системи за оружје со другите развиени земји, како и поефикасен начин за зачувување на домашната индустрија за производство на оружје. Притоа, се делат трошоците за развој на ново оружје, без разлика дали тоа е за развој за домашни потреби, односно за својата војска, или дали станува збор за развој за извозни цели. Некои од водечките производители морале да ја консолидираат сопствената воена индустрија за да одговори на зголемената странска конкуренција, додека другите земји извознички одлучиле да произведат стока за останатите гранки на пазарот, каде што нивните производствени можности им обезбедуваат предност на сè поразвиениот меѓународен пазар на оружје.

Слика 5. Оваа мапа покажува каде продаваат оружје трите најголеми извозници на оружје

Иако сите од овие моќни земји со високоразвиени индустрии за производство на воена опрема и оружје имаат силен национален интерес во одржување на позитивни односи со своите снабдувачи, исто така, треба да имаат силен интерес за заштита на човековите права и основни слободи. Овие интереси вредат на свој начин, но, исто така, може да има значително влијание врз нивната меѓународна политичка положба. Примарната цел на политиката треба да биде да се поддржат глобалната безбедност и стабилност, и тоа не треба да биде подготвен да го жртвува заштитата на човековите права во замена за споствените интереси.

Воената индустрија ја следи уште еден епитет – корумпираноста. Најголемата фабрика за оружје во Европа, „BAE Sistemi“, ја признала вината за повеќегодишна корупција и постигнала договор со американското Министерство за правда, дека ќе плати казна во износ од 400 милиони долари. BAE плаќала огромни суми за подмитување во Саудијска Арабија со кои обезбедила договори за најмалку 80 милијарди долари во текот на изминатите десет години.

За моќта на медиумите се говори многу, а сето тоа оди во прилог на воената индустрија која вешто ги користи медиумите за да предизвика вештачка атмосфера на паника преку нив да го држи светското јавно општество во своите раце. Со цел

да ја оствари својата најпосакувана цел – профит. Глобалната трговија со облека, зеленчук, овошје, играчки и др. е строго регулирана, но не и трговијата со оружје. Обединетите нации веќе седум години се обидуваат да ја регулираат. Тешко е да се замисли, но до пред почетокот на 2015 година не постоел ниту еден меѓународен договор со кој би се регулирала трговијата со конвенционално наоружување. Тука говориме за тенкови, топови и огнено оружје. Но на 24 декември минатата година на сила стапи законот за трговија со оружје (Arms Trade Treaty – АТТ) на организацијата на Обединетите нации.⁸ Доколку ригорозно би се почитувале неговите одредби би можело на големо да се намали човечкото патење. Иако овој договор стапи на сила, тој содржи и некои големи правни дупки, заради кои е малку веројатно дека би спречил некоја војна. Во вооружените конфликти секоја година загинаваат пола милион луѓе. Скоро 900 милиони парчиња наоружување се во оптек – тоа значи едно на осум луѓе, вклучувајќи и деца. Секоја минута спрема продатоците на Amnesty International еден човек умира од огнено оружје. А трговијата со тоа оружје е вредна 60 милијарди евра на годишно ниво.⁹

Заклучок

Благодарение на огромниот профит кој го остварува воената индустрија во многу држави во светот, мала или речиси никаква е веројатноста дека производството на вооружување и на воена опрема ќе се намалува. Во прилог на оваа констатација говорат и сè поголемите вложувања во развој на воената технологија и сè поголемите средства што се издвојуваат од буџетите на голем број земји и се вложуваат во развој на воениот сектор.

Воената индустрија претставува голем бизнис кој намерно или ненамерно влијае на животите на милиони луѓе во светот. Вистина е дека трката за вооружување го намалува бројот на невработени, а носи и одреден степен на економски развој, но сето тоа е само илузија. Огромните суми вложени во воени средства претставуваат непродуктивен влог, затоа што им носи корист само на сопствениците на фабриите, а освен тоа трката за наоружување не само што не може да ја запре економската криза, туку не може ни да ја намали невработеноста во значајна мера. Останува само прашањето дали воената индустрија може да помогне во пребрдувањето на кризата или да создаде уште поголема.

Бидејќи количината на наоружување во светот најверојатно нема да се намалува, државите ќе мора да изнајдат начин како да го контролираат движењето на оружјето во светот за да не западне во погрешни раце.

⁸ The Arms Trade Treaty (2013) Conference of States Parties – page 39

⁹ The International Arms Trade and Its Impact on Health - Victor W Sidel, MD

ЛИТЕРАТУРА:

1. Andrej Iliev, Drage Petrovski, Jance Ilievski: *“Initiatives of NATO and EU regional cooperation in South East Europe”*, international magazine in the field of security, defense and peace studies - Security Dialogues - No. 3, Institute for Security, defence and peace, Faculty of Philosophy - Skopje, 2011, str.97.
2. Drage Petreski, Rade Rajkovchevski: *„Arms trade-Between the globalisation, security strategies, conflicts and profit“*, NBP – Journal of criminalistics and law, Academy of criminalistic and police studies-Belgrade, 2012, p.89.
3. Mitko Bogdanoski, Drage Petreski: *„Cyber terrorism – global security threat“*, International scientific defence, security and peace journal “Contemporary Macedonian defence” - No 24, Kconje, 2013, p.59.
4. Andrej Iliev, Elena Ivanova, Drage Petreski, *„USSR-China relations in the Cold and Post Cold war era“*, Wulfenia journal, IF 0,649 indexed in Thomson Reuters, Austria, 2015.
5. Drage Petreski, PhD; Andrej Iliev, PhD; Aleksandar Glavinov, PhD; Lazar Gjurov, MSc, *„Globalization processes, security and security perspectives in the region“*, International scientific conference – Security in the post-conflict (Western) Balkans: Transition and challenges faced by the Republic of Macedonia, Faculty of security - Skopje, Ohrid, 27-28.05.2011, p.215.
5. Lazar Gjurov, MSc; Angelina Taneva-Veshovska, PhD; Drage Petreski, PhD, *„Transformational leadership as a key factor in dealing with the transitional challenges in the Western Balkan’s region“*, International scientific conference – Security in the post-conflict (Western) Balkans: Transition and challenges faced by the Republic of Macedonia, Faculty of security - Skopje, Ohrid, 27-28.05.2011, p.176.
6. Stojan Kuzev, PhD; Aleksandar Glavinov, PhD; Drage Petreski, PhD, *„Multi-criteria analysis application in organizing the territory of the Republic of Macedonia for security needs“*, International scientific conference – Security in the post-conflict (Western) Balkans: Transition and challenges faced by the Republic of Macedonia, Faculty of security - Skopje, Ohrid, 27-28.05.2011, p.341.
7. Andrej Iliev, Drage Petreski, Irena Kostova: *„Foresights and dark scenarios about the disintegration of former Yugoslavia“*, International University Seminar of Balkan Studies and Specialization XXI International Round Table „Balkans by Night“, Sofia, 19-21 of April 2012.
8. Drage Petreski, Andrej Iliev, *„Security challenges in the region“*, 4th International Conference Multiculturalism and contemporary society, Legal and Business Academic Studies dr Lazar Vrkatic, Novi Sad, Serbia, 1st March 2013.
9. Nenad Taneski, Drage Petreski: *„The ideology of Al-Qaeda before and after the death of Osama Bin Laden“*, First International Scientific Conference on the topic: *„Influence of the scientific and technological development in the field of law, economy, culture, education and security in Republic of Macedonia“*, The „Evro-Balkan“ University, Skopje, from 20th to 21th December, 2013.
10. PhD Drage Petreski, PhD Nenad Taneski, PhD Andrej Iliev *„Deliveries of weapons to developing countries“*, International Scientific Conference „The Science and Social Development“, The European University – Republic of Macedonia, Skopje, 9th of May 2014.
11. PhD Andrej Iliev, PhD Drage Petreski, M.Sc. Dragan Gjursevski, *„Evolutionary development of the NATO mission ISAF and its future implications on the global security“*, International Scientific Conference „The Science and Social Development“, The European University – Republic of Macedonia, Skopje, 9th of May 2014.

12. Drage Petreski, Andrej Iliev, Aco Velkovski, „*Regional cooperation council of the see countries and the needs for defence reforms in Republic of Montenegro for Euro-Atlantic integration*“, International Scientific Conference, Researching security – approaches, concepts and policie, Faculty of security - Skopje, 02-03 June, Ohrid, 2015.
13. Liu SiQi, Zhou DongMing, *Comparative analysis on data sources of arme trade*, Military Economics Academy, Wuhan, China, 2014.
14. Victor W Sidel, *The International Arms Trade and Its Impact on Health*, International Arms Trade, Vo.3, 1996.
15. Amnesty International, “*How an Arms Trade Treaty can help prevent armed violence*”, London, 2011.
16. Elli Kytömäki, *How Joining the Arms Trade Treaty Can Help Advance Development Goals*, International Security Department, 2014.
<http://www.orbus.be/aktua/2014/aktua3749.htm>
<http://www.spectatormundi.org/vojna-industrija.html>
http://www.ecpd.org.rs/pdf/2015/books/2007/2007_naoruzavanje_i_razvoj.pdf
<http://www.globalissues.org/article/74/the-arms-trade-is-big-business>
<http://www.dw.com/sr/vojna-industrija-zavisna-od-politi%C4%8Dkih-odluka/a-18128792>
http://www.mckinsey.com/insights/manufacturing/defense_outlook_2015

Уредувачкиот одбор е должен пристигнатите трудови да ги достави до компетентни рецензенти. Рецензентите и авторите остануваат анонимни. Рецензираните трудови, заедно со евентуалните забелешки и мислења на Уредувачкиот одбор, се доставуваат до авторите. Тие се должни, најмногу во рок од 15 дена, да ги извршат неопходните корекции.

Брзината на објавувањето на трудот, покрај останатото, зависи и од придржувањето кон ова упатство.

Рокови за доставување на трудови - 30.04. и 31.10. во тековната година на

АДРЕСА:

1. ВОЕНА АКАДЕМИЈА „ГЕНЕРАЛ МИХАИЛО АПОСТОЛСКИ“ – СКОПЈЕ

Проф. д-р Александар Главинов, главен и одговорен уредник

Продекан за финансии, инвестиции и меѓународна соработка

e-mail: aglavinov@yahoo.com;

aleksandar.glavinov@morm.gov.mk

тел: 070 403 406

или

2. МИНИСТЕРСТВО ЗА ОДБРАНА -

ОДДЕЛЕНИЕ ЗА ИЗДАВАЧКА ДЕЛНОСТ И ПРОДУКЦИЈА

Доц. д-р Жанет Ристоска

e-mail: zanet.ristovska@morm.gov.mk

zanet.ristoska@yahoo.com

или

sovremena@morm.gov.mk

Скопје, 21.01.2013

УРЕДУВАЧКИ ОДБОР НА СПИСАНИЕТО
„Современа македонска одбрана“

Списанието излегува два пати годишно

www.morm.gov.mk/sovremena-makedonska-odbrana/

ЃОРГЕ ИВАНОВ

ДРАГЕ ПЕТРЕСКИ, ЗЛАТКО ПАВЛОСКИ, АНДРЕЈ ИЛИЕВ

ОЛИВЕР БАКРЕСКИ, ДРАГАН ТРИВАН, СЕВИЛ МУАРЕМОСКА

РОСЕ СМИЛЕСКИ, ЉУПЧО ШОШОЛОВСКИ

АЛЕКСАНДАР ГЛАВИНОВ, ГОРАН КАМЧЕВ

БИЛЈАНА КАРОВСКА-АНДОНОВСКА, РИНА КИРКОВА

НАЗИФ МАНДАЧИ

ИРИНА ЧУДОСКА БЛАЖЕВСКА

ЉУПЧО РИСТОВСКИ

КИРЕ ЈАНЕВ, МЕТОДИЈА ДОЈЧИНОВСКИ, НЕНАД ТАНЕВСКИ

ЗЛАТКО КУЗМАНОВ